

Asia Tekijänoikeuslain 26 i § mukainen taidemarkkinoiden ammattilainen

Hakija S ry

Annettu 19.11.2019

Tiivistelmä

Satunnainen ja laajuudeltaan suppea taideteosten myynti ei tehnyt yleishyödyllisestä, voittoa tavoittelemattomasta yhdistyksestä tekijänoikeuslain 26 i §:ssä tarkoitettua taidemarkkinoiden ammattilaista, jolla on velvollisuus suorittaa myymistään taideteoksista jälleenmyyntikorvausta.

LAUSUNTOPYYNTÖ

1. Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvostolta lausuntoa tekijänoikeuslain 26 i §:n soveltamisesta sen suhteen, onko yhdistystä pidettävä tekijänoikeuslaissa tarkoitettulla tavalla ammattimaisesti toimivana huutokaupan pitäjänä tai taidekauppiaana. Mikäli näin on, hakija on kysynyt toiseksi, onko se velvollinen maksamaan jälleenmyyntikorvausta myös niiden taideteosten osalta, jotka se on myynyt kahdenvälisellä kaupalla, joka on syntynyt ostajan aloitteesta. Kolmanneksi, onko hakija velvollinen maksamaan jälleenmyyntikorvausta taideteosten osalta, jotka taiteilija on yhdistyksen toimintaa tukeakseen lahjoittanut sille myyntiä varten.
2. Hakija on kertonut olevansa yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon yhdistys. Se ei harjoita liiketoimintaa eikä toimi kaupallisesti voittoa tavoitellen. Yhdistyksen tarkoituksena on sääntöjensä mukaisesti muun muassa edistää ja tukea kuvataiteita sekä tukea aineellisesti ja henkisesti vaikeuksiin joutuneita päätoimisia kuvataiteilijoita tai heidän leskiään ja lapsiaan. Tarkoituksensa toteuttamiseksi yhdistys voi muun muassa jakaa avustuksia ja ottaa vastaan lahjoituksia ja testamentteja sekä järjestää myyjäisiä ja arpajaisia. Kaikki yhdistyksen sama vuosittainen tuotto on jaettu taiteilijoille stipendeinä tai avustuksina. Joskus taiteilija on saattanut tukea saatuaan myöhemmin lahjoittaa yh-

distykselle taideteoksensa. Poikkeuksellisesti yhdistys on ostanut taitelijalta työn hänen avustamiseksi.

3. Pääasialliset tulolähteet ovat olleet vuosien ajan jäsenmaksutulot sekä kahden osakehuoneiston vuokratulot, talkoilla hoidettujen joulumyyjäisten tuotto sekä vuosittaiset lista-arpajaiset. Satunnaisesti tuloja on tullut teosmyynneistä. 2016 yhdistys sai lahjakirjan perusteella 78 teoksen taidekokoelman ja perusti lahjoittajan muistorahaston. Työt eivät ole olleet julkisessa myynnissä, pääosa yhdistyksen hallussa olevista teoksista on deponoitu sairaaloihin, vanhainkoteihin ja vastaaviin laitoksiin, osa on varastoitu. Lisäksi yhdistys on saanut viimeisen 16 vuoden aikana seitsemältä graafikolta lahjoituksena grafiikkavedoksia. Lähes jokaisen grafiikkatyön jälleenmyyntiarvo on ollut alle jälleenmyyntikorvauksen raja-arvon 255 euroa. Yhdistys on toiminut jo 70 vuoden ajan.

VASTINE

4. K ry on antanut lausuntopyyntöön vastineen kertoen, että Tekijänoikeuslain 26 i § koskee myös tilanteita, joissa ainoastaan ostaja tai välittäjä on taidemarkkinoiden ammattilainen. Merkityksellistä ei ole ainoastaan se, onko hakija taidemarkkinoiden ammattilainen, vaan onko jälleenmyyntikaupoissa ostaja tai välittäjä mahdollisesti sellainen. Säännöksessä ei mainita, että vain ammattimaisesti toimiva huutokaupan pitäjä tai taidekauppias olisi jälleenmyyntikorvausvelvollinen, edellytykseksi asetetaan ainoastaan, että osapuolena on taidemarkkinoiden ammattilainen.
5. Mainittu säännös perustuu jälleenmyyntidirektiiviin 2001/84/EY, ja sen johtolauseen 18 mukaan jälleenmyyntikorvausoikeus kattaa kaiken jälleenmyynnin lukuun ottamatta suoraan yksityishenkilönä toimivien henkilöiden välisiä myyntejä, joihin ei osallistu taidemarkkinoiden ammattilaisia. Hakijan jälleenmyyntitilanteet eivät ole verrattavissa säädöksissä tai niiden esitöissä nimenomaisesti tarkoitettuihin jälleenmyyntikorvausvelvollisuuden ulkopuolelle jääviin tilanteisiin.
6. Jos hakijaa pidetään taidemarkkinoiden ammattilaisena, ja jälleenmyyntiin osallistuu siis taidemarkkinoiden ammattilainen, jälleenmyyntikorvaus on maksettava. Oikeus jälleenmyyntiin on luovuttamaton ja oikeus syntyy, jos tekijä tai oikeudenomistajansa on myynyt tai muutoin pysyvästi luovuttanut kuvataiteen teoksen. Jos taiteilija lahjoittaa teoksen hakijalle ja hakija sen sit-

ten myy taidemarkkinoiden ammattilaisena, on kyseessä jälleenmyynti, jolloin korvaus on maksettava.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

7. Tekijänoikeuslain (404/61) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova.
8. Tekijänoikeuslain (404/61) 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen.
9. Tekijälle kuuluvista taloudellisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 2 §:ssä. Sen mukaan tekijänoikeus tuottaa, lain 2 luvussa säädetyin rajoituksin, yksinomaisen oikeuden määrätä teoksesta valmistamalla siitä kappaleita ja saattamalla se yleisön saataviin muuttamattomana tai muutettuna, käännöksenä tai muunnelmana, toisessa kirjallisuus- tai taidelajissa taikka toista tekotapaa käyttäen.
10. Tekijän moraalisisista oikeuksista säädetään tekijänoikeuslain 3 §:ssä. Sen ensimmäisen momentin mukaan tekijän nimi on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappaleita tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin (ns. isyysoikeus). Säännöksen toisessa momentissa kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa loukkaavalla tavalla tai teoksen saattaminen yleisön saataviin sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä (ns. respektioikeus).
11. Edellä mainittujen taloudellisten ja moraalisten oikeuksien lisäksi tekijällä on oikeus tekijänoikeuslain 26 i §:n mukaiseen korvaukseen kaikesta kuvataiteen teoksen jälleenmyynnistä, johon osallistuu myyjänä, ostajana tai välittäjänä taidemarkkinoiden ammattilainen. Oikeutta jälleenmyyntikorvaukseen ei kuitenkaan ole, jos yleisölle avoin museo ostaa teoksen yksityishenkilöltä. Jälleenmyyntikorvauksen suuruus määräytyy prosentuaalisesti portaittain 26 i §:n 2 ja 3 momentin mukaisesti arvonlisäverottoman myyntihinnan perusteella, mutta jälleenmyyntikorvausta ei peritä myyntihinnasta, joka arvonlisäverottomana on enintään 255 euroa.
12. 4 momentin mukaisesti oikeus saada korvaus jälleenmyynnistä syntyy, kun tekijä tai hänen oikeudenomistajansa on myynyt tai

muutoin pysyvästi luovuttanut kuvataiteen teoksen tai tekijän itsensä tekemiä tai hänen luvallaan tehtyjä kuvataiteen teoksen kappaleita, joita on rajoitettu määrä. 6 momentin mukaan oikeus korvaukseen on voimassa tekijänoikeudellisen suoja-ajan. Oikeus on henkilökohtainen eikä tekijä voi luovuttaa sitä kolmannelle tai luopua siitä. Oikeuteen sovelletaan kuitenkin, mitä 41 §:n 1 momentissa säädetään tekijänoikeuden siirtymisestä tekijän kuollessa. Jos tekijältä ei jää oikeudenomistajia, korvaukset käytetään tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin.

Analyysi ja johtopäätökset

13. Tapauksessa on kyse tekijänoikeuslain 26 i §:n tulkinnasta. Säännös kuvataiteilijan oikeudesta jälleenmyyntikorvaukseen tuli Suomen tekijänoikeuslakiin vuoden 1995 muutosten (24.3.1995/446) mukana. Säännöstä muutettiin vuonna 2006 (5.5.2006/345) Euroopan parlamentin ja neuvoston niin kutsutun jälleenmyyntidirektiivin (direktiivi 2001/84/EY alkuperäisen taideteoksen tekijän oikeudesta jälleenmyyntikorvaukseen) kansallisen voimaan saattamiseen yhteydessä.
14. Lausuntopyynnön ensimmäinen kysymys koskee sitä, onko hakijaa pidettävä lainkohdassa tarkoitettuna taidemarkkinoiden ammattilaisena, joka on yksi oikeuden jälleenmyyntikorvaukseen synnyn perusedellytys. Lain kommentaariteosten mukaan jälleenmyyntikorvaus on suoritettava kuvataiteen teosten ammattimaisesta ja julkisesta jälleenmyynnistä. Tällaista myyntiä harjoittavat taidehuutokaupat ja taidegalleriat sekä muut elinkeinonharjoittajat, joiden toimialaan kuuluu taidekauppa (Harenko–Niiranen–Tarkela: Tekijänoikeus 2016, s. 319-20).
15. Kommentaarin sanamuoto heijastelee osin 2006 lainmuutosta edeltänyttä aikaa: nykyään 26 i §:n mukainen oikeus korvaukseen syntyy lähtökohtaisesti kaikesta kuvataiteen teoksen jälleenmyynnistä, johon osallistuu myyjänä, ostajana tai välittäjänä taidemarkkinoiden ammattilainen. Jälleenmyyntidirektiivin 1 artiklan 2 kohdassa on esimerkkiluettelo taidekaupan ammattilaisina pidettävistä tahoista: huutokauppakamarit, taidegalleriat ja taidekauppiat yleensä. Direktiivin voimaan saattaneen lainmuutoksen pohjana olevassa hallituksen esityksessä 111/2005 todetaan, että säännös ei ole tyhjentävä (s. 8).
16. Taidemarkkinoilla satunnaisesti toimivien tahojen ammattimaisuuden arviointiin direktiivi ei anna ohjetta. Se, milloin yksilöä

tai yhteisöä on pidettävä taidemarkkinoiden ammattilaisena, on ratkaistava kussakin yksittäistapauksessa erikseen.

17. Samassa hallituksen esityksessä todetaan yksityiskohtaisissa perusteluissa seuraavasti: ”Puhtaasti yksityisten henkilöiden väliset suorat, ilman välittäjää tapahtuvat kuvataiteen teosten myynnit olisivat edelleen nykyistä käytäntöä vastaavasti korvausoikeuden ulkopuolella. Sama koskisi sellaisten yritysten tai muiden yhteisöjen välisiä myynnejä, joita ei voida pitää direktiivin tarkoittamina taidemarkkinoiden ammattilaisina ja joiden välisissä myynneissä ei myöskään ole käytetty taidemarkkinoiden ammattilaisena pidettävää välittäjää” (s.18).
18. Suomen tekijänoikeuslaissa, lain esitöissä tai jälleenmyyntidirektiivissä ei määritellä tarkemmin tai anneta kriteerejä sille, ketä on esimerkkiluettelon ohella ja miksi pidettävä taidekaupan ammattilaisena.
19. Hakija on kertonut olevansa yleishyödyllinen yhdistys. Se ei harjoita päätoimisesti liiketoimintaa eikä toimi kaupallisesti voittoa tavoitellen. Yhdistyksen tarkoituksena on edistää ja tukea kuvataiteita sekä tukea kuvataiteilijoita tai heidän omaisiaan. Yhdistyksen toimintansa rahoittamista varten käyttämät säännölliset ja jatkuvat tulonlähteet ovat pääosin muuta toimintaa kuin yksittäisten taideteosten myynti. Osallistuminen kuvataiteeseen liittyvään toimintaan ei tee yhdistyksestä taidemarkkinoiden ammattilaista.
20. Yksittäisten taideteosten myyntien yhteydessä hakija ei ole kertonut käyttäneensä ulkopuolista, taidekaupan ammattilaista. Siitä, onko yksittäisessä myyntitapahtumassa ollut ostajana tai välittäjänä taidekaupan ammattilainen, ei myöskään ole kysymys hakijan asemaa yleisesti arvioidessa.
21. Valtaosa yhdistyksen teoskokoelmasta on saatu lahjoituksina. Teokset eivät ole olleet julkisessa myynnissä ja pääosa yhdistyksen hallussa olevista teoksista on annettu näytteille sairaaloihin, vanhainkoteihin ja vastaaviin laitoksiin, osa on varastoitu.
22. Hakijan antamien tietojen perusteella taideteosten myynti on ollut satunnaista ja laajuudeltaan suppeaa. Mistään esitetystä ei ole käynyt ilmi itse yhdistyksessä tai sen toiminnassa piirteitä, jotka tekisivät siitä taidehuutokauppoihin, taidegallerioihin tai muihin elinkeinonharjoittajiin, joiden toimialaan kuuluu taidekauppa, rinnastettavaa.

23. Se, ketä on pidettävä tekijänoikeuslain 26 i §:ssä tarkoitettuna taidekaupan ammattilaisena, on ensisijaisesti näytön arviointia asianosaisesta, myyntitapahtumista ja ammatti- sekä liiketoiminnasta laajemmin koskeva, kaupallislouontoinen kysymys, joka ei lähtökohtaisesti kuulu tekijänoikeusneuvoston tehtäviin. Siksi arvio perustuu olettamukseen siitä, että asianosaisten antamat riidattomat tiedot ovat riittävät ja paikkansa pitävät.
24. Lausuntopyynnössä ja vastineessa esitettyjen tietojen perusteella vastauksena ensimmäiseen kysymykseen tekijänoikeusneuvoston arvion mukaan hakijaa ei ole pidettävä tekijänoikeuslain 26 i §:n mukaisena taidekaupan ammattilaisena, jonka tulisi sen vuoksi suorittaa korvausta kuvataiteen teosten jälleenmyynnistä. Asian näin päättyessä tekijänoikeusneuvosto ei vastaa toiseen ja kolmanteen kysymykseen.

Puheenjohtaja Marcus Norrgård

Sihteeri Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Rosa Maria Ballardini, Lottaliina Pokkinen, Sanna Nikula, Aku Toivonen, Antti Kotilainen, Valtteri Niiranen, Timo Enroth, Maria Rehbinder, Tuula Hämäläinen, Riikka Tähtivuori ja Asko Metsola.